

FÖLDTANI KÖZLÖNY

HAVI FOLYÓIRAT

MAGYARORSZÁG FÖLDTANI, ÁSVÁNYTANI ÉS ÖSLÉNYTANI MEGISMERTETÉSÉRE
S A FÖLDTANI ISMERETEK TERJESZTÉSÉRE.

Megjelenik havonként két vagy három nagy nyolczadrét ivnyi tartalommal. A magyarhoni földtani társulat rendes tagjai 5 frt évi díj fejében kapják. Előfizetési ára egész évre 5 frt.

XVI. KÖTET.

1886. JULIUS—SZEPTEMBER.

7—9. FÜZET.

DR. SCHAFARZIK FERENCZ LEVELE A KAUKÁZUS VIDÉKÉRŐL.

Mielőtt dr. SCHAFARZIK FERENCZ tisztelt tagtársunk DÉCHY MÓR úrral érdekes tanulmányi útjára, a Kaukázusba indult volna, ama kedves baráti ígéretet tette az alúlirotttnak, hogy az időről időre hozzá intézendő leveleiben megemlékezni fog tudományos tapasztalatairól is. Már első levelében oly érdekes adatokat közölt velem, hogy mulasztást vélek elkövetni, ha azokat nem hoznám szélesebb körben tudomásra.

Dr. STAUB MÓRICZ.

Kilovodsk, 1886. július 16.

. . . . Nyolcz napi utazás után részint a vasuttal, részint pedig a gőzhajóval Szerencsen, Woloczyskán, Odessán, a Fekete és az Azovi tengeren, Taganrogon és Rostowon át megérkeztünk végre múlt hó 14-én *Wladikarska*, a hol a Tifliszbe átvezető nagy gruziniai országút veszi kezdetét.

Három napi itt tartózkodás után, mialatt podgyászunkat rendbe hoztuk, elhagytuk a várost ellátva a legjobb ajánlatokkal az orosz hatóságok részéről, s a magas hegység felé irányítottuk lépteinket. Legközelebbi célunk volt a hegység É-i oldalán lévő nagy glecsereket minél gyorsabban elérni. Sikerült is a *Czej-glecsert*, a Stirdigor közelében lévő *Fasztak Chonch* és *Achal Mta*, gyönyörű czirkusalakú, hó- és firnkatlanokból eredő két glecsert és végre a kaukáziai glecserek királyát, a *Karagam-glecsert* a lehető legkedvezőbb időjárás mellett meglátogatni. Az első és utolsó az *Adai-Choch* hegycsoportjához tartoznak; míg a Stirdigor mellettiék ÉNy-ra fekszenek innét; a Czej-glecsér az *Ardon* vizét; a többi három az *Uruch*-ét táplálják. Valamennyi gránitba vájta be a medrét; a Karagam, a Kaukázus Aleteshe azonban grániton kívül még sok élesélű porfirtömböket is hoz le a firn régiójából.

Ezeknek a glecsereknek a tanulmányozása általában azt a benyomást gyakorolta rám, *mintha évek hosszú sora óta lassadán visszahúzódniának.*

Az oldalmoránák és a magasán lecsiszolt gránitfalak a völgyek mindkét oldalán sokkal messzebbre követhetők lefelé mint a glecserek jelenlegi végei. Hasonlót bizonyítanak DÉCHY MÓR úr tavalyi és idei pontos mérései, s ugyan ilyen szellemben nyilatkoznak a benszülöttek is; kik tíz, húsz, harmincz év előtt a mostaniaknál tetemesen nagyobbaknak ismerték glecsereiket.

A főláncz glecsereiből eredő vizek a még előttük fekvő hegységen át melyen bevágott keresztvölgyekben törték útjokat le a síkság felé. Igazi eróziói völgyek ezek, s hogy mily arányokban dolgozott itt a víz, kitünik azon nem csekély niveaükülönbségből, mely a völgyek mostani talpa és a magasba feltornyosodó völgyoldalok kúpjai közt létezik, a mely nem kevesebb mint 6000—8000 láb. Csupasz meredek falai a legjobb feltárásokat nyújtják geologiai és különösen geotektonikai szempontból.

Eddig az *Ardon* valamint a kevésbé ismeretes *Uruch*-völgyet érintettük, a melyekben, eltekintve azon gyűrődésektől, melyek az egyes formációkon belül előfordulnak, a rétegek dülése általában É-i. A formációk sorozata, a melyeket mostanig láthattam, a főláncztól É-felé a *Perek* síksága felé haladva, a következő:

1. Gránitok, gnájszok és egyéb kristályos palák, porfir-áttörésekkel. Ezek képezik a Kaukázus középső részében, a Kazbek és az Elbrusz közt a vízválasztót (15—18,500 láb).
2. Erre települ a palaeozoosnak tartott sötét agyagpala hatalmas komplexusa. Ez topografiai szempontból nem játszik nagy szerepet.
3. Következik a még hatalmasabb és egy igen tekintélyes parallel hegylánczot képező juramész-formáció (9—12,000 láb).
4. Ezt felváltja azután a kréta szerényebb lépcsője és végre
5. az alacsony harmadkori dombvidék.

Ezek a formációk addig párhuzamos övökben nagy szabályossággal következtek egymásra.

Legnagyobb sikerrel gyűjtöttem eddig a kréta alsóbb osztályaiban, míg a jura-meszekben kevésbé kedvezett a szerencse.

A főláncz kristályos kőzetei valamint a *Beschtan* kvarcz-trachitjai ellenben jól vannak képviselve eddigi gyűjteményemben. *Szadon*-ból a gnájsz-gránitban föllépő ércz teléréből ezüsttartalmú *galenitot*, továbbá *sphaleritot*, *kalkopyritot* és egyéb ásvány-példányokat hozok.

Legközelebbi kirándulásunkat az Elbrusz felé tesszük, a honnét aztán Szvanecziába, a hegység déli oldalára fogunk átkelni.